ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXIII, zeszyt 7 – 2015
DOI: http://dx.doi.org/10.18290/rh.2015.63.7-13

DAGMARA NOWACKA

EWOLUACJA MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH W PROCESIE NAUCZANIA I UCZENIA SIĘ JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO JAKO OBCEGO W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Na efektywność procesu glottodydaktycznego wpływa wiele wzajemnie warunkujących się czynników tworzących spójny układ glottodydaktyczny. Pod wpływem zmieniającej się rzeczywistości obiektywnej schemat układu glottodydaktycznego na przestrzeni lat ulegał ciągłym modyfikacjom[1] dopełniającymi go nowymi komponentami, które mają relewantny wpływ na procesy glottodydaktyczne. Należy jednak podkreślić, że pomimo wciąż zmieniającej się struktury układu, podstawowymi elementami pozostawali nauczyciel (N) i uczeń (U). Schemat układu glottodydaktycznego Waldemara Pfeiffera, który stanowi podstawę rozważań, uwzględnia wszystkie podstawowe elementy uczestniczące w procesach glottodydaktycznych i zachodzące między nimi związki. Są to: nauczyciel (N), uczeń (U), język (J), materiały glottodydaktyczne (MG), metoda nauczania i uczenia się (MNU), warunki nauczania (WN) i rzeczywistość obiektywna (RO)[2]. Jednak pozostając strukturą otwartą i dynamiczną, układ musi uwzględniać zmieniającą się rzeczywistość obiektywną, warunkując z kolei kształt rzeczywistości glottodydaktycznej. Na

Dr DAGMARA NOWACKA – adiunkt Katedry Języków Słowiańskich w Instytucie Filologii Słowiańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: dagfryz@kul.lublin.pl

[1] Zobacz schematy układu glottodydaktycznego F. Gruczy, W. Woźniewicza i W. Pfeiffera w: W. PFEIFFER, *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*, Poznań 2001, s. 19-21.

[2] Zobacz inny schemat tamże, s. 21.

procesy nauczania i uczenia się języka zarówno ojczystego, jak i obcego, ma znaczący wpływ między innymi polityka oświatowa władz. Decyzje o rozpoczęciu nauki przez dzieci sześcioletnie czy zmiana struktury nauczania w szkolnictwie wyższym (ze studiów jednolitych magisterskich na system 3+2) determinują konieczność zmian w metodyce nauczania czy poddania ewaluacji materiałów glottodydaktycznych.

Jednym z ważniejszych komponentów układu glottodydaktycznego są materiały glottodydaktyczne. Stanowią bazę zorganizowanego procesu nauczania i uczenia się, a wchodząc w relacje z pozostałymi komponentami, w poważnym stopniu decydują o efektach jego realizacji. Można wyróżnić następujące relacje:

1. MNU determinuje kształt materiałów nauczania, co ułatwia organizację i metodyczny przebieg procesu nauczania i uczenia się,

2. MG stanowią bazę materialną procesów glottodydaktycznych, w nich bowiem zawarty jest język dydaktyki,

3. MG pozostają we wzajemnych relacjach z N i U. Z jednej strony wpływają na motywację, aktywizację i procesy indywidualizacji U, z drugiej – swoją formą i treścią odzwierciedlają potrzeby N i U,

4. wpływ RO (m.in. polityki wydawniczej) na MG, co determinuje objętość, skład, szatę graficzną i cenę materiałów nauczania.

Czym zatem są materiały glottodydaktyczne i jakie pełnią funkcje w procesach dydaktycznych?

MG to w szerszym rozumieniu wszystkie materiały stanowiące bazę procesu nauczania i uczenia się. Zalicza się do nich między innymi obcojęzyczną gazetę, płytę z nagraniami piosenek w języku obcym, film obcojęzyczny czy, wreszcie, podręcznik kursowy do nauki języka obcego oraz inne materiały specjalnie preparowane do celów nauczania, jako materiały o węższym znaczeniu.

W procesie nauczania i uczenia się języka obcego bardzo często wykorzystywane są materiały tworzone na te potrzeby. Materiały oryginalne, w odróżnieniu od preparowanych, w nienaruszonej postaci są rzadkością w dydaktyce, gdyż wymagają zaawansowanego stopnia znajomości języka obcego. Jednak ze względu na wartości językowe bardzo często zostają poddane pewnej obróbce metodycznej poprzez skrócenie objętości, wymianę regionalizmów na wyrażenia standardowe, dodanie pytań do tekstu. Wówczas taki tekst oryginalny zostaje „zdydaktyzowany" i może być wykorzystywany nawet na poziomie początkowym nauki języka obcego.

Ze względu na formę materiałów wyróżnić można[3]:

I. materiały drukowane (podręczniki podstawowe, podręczniki ćwiczeniowe, poradniki metodyczne, materiały uzupełniające w postaci słowników, gramatyk),

II. materiały audiowizualne (filmy, piosenki, prezentacje multimedialne).

MG spełniają wiele różnorodnych funkcji w praktyce glottodydaktycznej, wśród których można wymienić m.in.:

1. funkcję motywacyjną, która polega na rozwijaniu sfery emocjonalno-motywacyjnej ucznia, a przede wszystkim na kształtowaniu jego zainteresowań oraz pozytywnego nastawienia do uczenia się danego przedmiotu, na mobilizowaniu do pracy,

2. funkcję informacyjną, dzięki której umożliwia się uczniom wzbogacenie zasobu posiadanej przez nich wiedzy, i to nie tylko za pomocą tekstu, lecz również fotografii, rysunków, poleceń odsyłających do innych źródeł i metod zdobywania informacji, jak obserwacja czy eksperyment,

3. funkcję ćwiczeniową (praktyczną), polegającą na szczególnym sposobie ujęcia materiału językowego ze względu na częstotliwość występujących w nim elementów językowych, czyli w formie ćwiczeń, które zawierając zadania do wykonania, polecenia, instrukcje i wzory, stanowią podstawę językowych czynności osób uczących się, przyczyniając się do rozwijania umiejętności i nawyków w tym zakresie,

4. funkcję systematyzującą, przejawiającą się w wyrazistości układu materiału nauczania, ułatwiającą systematyzację przyswojonych treści,

5. funkcję prezentacji autentycznego języka obcego, również w postaci preparowanego na potrzeby procesu dydaktycznego języka dydaktyki,

6. funkcję prezentacji wiedzy krajo- i kulturoznawczej. Prezentacja wiedzy tego typu wspomaga proces nauki języka obcego jako środka komunikacji. Zalecane jest wówczas tworzenie tekstów krajo- i kulturoznawczych i dostosowanie ich treści do osiągnięcia odpowiednich celów.

Należy nadmienić, że wymienione funkcje należą do podstawowych i nie wyczerpują repertuaru wszystkich funkcji MG w procesie dydaktycznym.

Przystępując do ewaluacji poszczególnych MG należy wziąć pod uwagę wiele czynników uwzględniających zarówno kryteria zewnętrzne, dotyczące

[3] Opracowano na podstawie: CZ. KUPISIEWICZ, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1996, s. 91; W. PFEIFFER, *Nauka języków obcych*, s. 167-175, J.C. STYSZYŃSKI, *Rodzime materiały glottodydaktyczne jako czynnik efektywizacji procesu nauki języka obcego w polskiej szkole – możliwości oceny ich lokalnej przydatności*, „Przegląd Glottodydaktyczny" 19(2004), s. 23.

programów i warunków nauczania oraz edycji materiałów, jak i kryteria wewnętrzne, uwzględniające potrzeby ucznia, nauczyciela, wymagania wobec języka i zgodności metody z treściami programowymi.

Podstawowym zadaniem, jakie powinien spełniać podręcznik kursowy do nauki języka obcego, jest jego odpowiedniość dla danej grupy uczniów, czyli umożliwienie skutecznej nauki języka obcego jego użytkownikom. Zestawienie cech podręcznika z cechami uczniów stanowi podstawę ewaluacji MG. W związku z tym przy doborze konkretnych materiałów nauczania należy uwzględnić wiele cech zarówno użytkowników jak i samego podręcznika.

Cechy grupy uczniowskiej, jakie metodycy zalecają uwzględnić przy doborze MG, to przede wszystkim:

– wiek uczniów,
– poziom językowy uczniów,
– potrzeby językowe uczniów,
– wielkość grupy,
– poziom intelektualny grupy,
– motywacje oraz zainteresowania[4].

Uwzględnienie tych elementów w przypadku uczniów I-IV etapów edukacyjnych ułatwia nauczycielowi pracę dydaktyczną oraz prowadzi do osiągnięcia celu, jakim jest efektywna nauka języka obcego. Jednak w nauczaniu języka obcego na poziomie szkolnictwa wyższego, kryteria wyboru MG ulegają modyfikacjom. Rozpoczynający naukę języka obcego studenci, w przeciwieństwie do uczniów pierwszego i drugiego etapu edukacyjnego, to osoby dorosłe, a więc treści programowe, zawarte w podręcznikach kursowych powinny być dopasowane nie tylko do początkowego stopnia zaawansowania językowego, ale przede wszystkim do rozwoju intelektualnego i zainteresowań studentów. Należy w głównej mierze zwrócić uwagę na dobór treści, gdyż zainteresowanie treściami, które komunikowane są poprzez język obcy (np. wiadomości o kraju i o jego mieszkańcach, problematyka społeczna i polityczna) gwarantuje powodzenie w nauce języka.

Nieodzowną częścią procesu dydaktycznego jest stworzenie poczucia istotności treści omawianych na zajęciach, co wiąże się z poczuciem sensu pracy i przydatności opanowywanych przez studentów umiejętności. Wzmocniona motywacja istotnymi, z punktu widzenia uczącego się, treściami pozytywnie nastawia do procesu uczenia się języka obcego, traktując go nie abstrakcyjnie, jako jeszcze jeden przedmiot nauczania, ale jako narzędzie do rzeczywistego

[4] H. KOMOROWSKA, *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 1999, s. 50.

porozumiewania się. Jeśli natomiast nauczanie języka obcego odbywać się będzie na treściach niedostosowanych do wymagań osób dorosłych np. *Co to jest? To jest tablica. To jest kot. Mój długopis jest niebieski* lub nieciekawych z punktu widzenia uczących się, to stracą oni wiarę w atrakcyjność tej nauki, słusznie sądząc, że sprowadza się ich do poziomu małego dziecka[5].

Dokonując wyboru podręcznika kursowego oraz materiałów uzupełniających, oprócz cech ich użytkowników, należy również dokonać oceny MG na podstawie następujących kryteriów:

– **kompletność umiejętności i sprawności językowych**, co oznacza umożliwienie opanowania podsystemów językowych (wymowy, pisowni, słownictwa, gramatyki), umożliwienie rozwoju podstawowych sprawności językowych (mówienie, rozumienie ze słuchu, czytanie i pisanie) oraz umożliwienie powtarzania, utrwalania, kontrolę i ocenę nabytych umiejętności),

– **przydatność w nauce własnej ucznia**, co oznacza umożliwienie uczniom samodzielnej pracy, również bez pomocy nauczyciela,

– **łatwość stosowania przez nauczyciela**, co oznacza ułatwienie w przygotowaniu się do zajęć i skrócenie czasu poświęconego na ich planowanie[6].

Zdarzający się brak jednego z tych elementów nie musi skutkować jednak odrzuceniem podręcznika przez nauczyciela, który, będąc pod wrażeniem, np. jego formy, decyduje się na uzupełnianie jego braków materiałami pomocniczymi, przygotowanymi przez siebie. Innym kryterium wyboru podręcznika kursowego może być deficyt podręczników czy w ogóle MG do nauki języka niezaliczanego do międzynarodowych (np. język ukraiński).

Studenci rozpoczynający naukę języka ukraińskiego stopnia podstawowego na początku lat 90. odczuwali wyraźnie deficyt materiałów dydaktycznych do jego nauki. Najczęstszą formę stanowiły więc materiały, w postaci tekstów i ćwiczeń gramatycznych. Teksty wykorzystywane na zajęciach były często kopiowane z różnych podręczników do nauki języka ukraińskiego, najczęściej wydawanych na Ukrainie (dla rosyjskojęzycznych odbiorców) lub Kanadzie czy USA (dla odbiorców angielskojęzycznych). O trudnościach w doborze odpowiednich MG tego okresu oraz treści w nich zawartych pisze Igor Brewka. Z jego głosem identyfikują się nauczyciele języka ukraińskiego, w tym autorka artykułu:

[5] Tamże, s. 52.
[6] Tamże, s. 53-54.

> Використовую на заняттях різні книжки і різні тексти. Але помітив я, що мої студенти асоціюють Україну лише з якоюсь історичною державою, де самі селяни і письменники. І фактично тексти наших підручників або оспівують минуле, або є фрагментами художніх творів (також з минулого). […] А де тут сучасність? Де сучасні ікони поп-культури, спортсмени, науковці? Де сучасна культура і відомості про те, чим зараз живуть українці?[7].

Zwrócono również uwagę na inny kluczowy problem:

> Думаю, що підручник, спрямований до студентів, повинен бути написаний мовою молоді. Це не тільки покаже Україну в іншому світлі, але також прискорить процес навчання, бо студенти будуть добре розуміти чого вчаться[8].

Prawidłowo odczytane potrzeby grupy i wyeliminowanie niedoskonałości dostępnych materiałów glottodydaktycznych przyczyniają się do efektywizacji procesu nauczania i uczenia się, wymuszając nowe opracowania MG w postaci nowych podręczników, uwzględniających wszystkie wymagane kryteria.

Jakim zmianom uległy MG do nauki języka ukraińskiego w szkolnictwie wyższym na przestrzeni dwudziestu lat? Czy zostały dostosowane do wymogów zarówno uczniów, studentów jak i nauczycieli (akademickich)? Czy spełniają się jako podręczniki kursowe, czy wciąż traktowane są jako materiały pomocnicze? Dokonana próba oceny wybranych MG (podręczniki) wykorzystywanych w procesie nauczania i uczenia się języka ukraińskiego (języka docelowego) jako obcego w szkolnictwie wyższym pomoże określić ich przydatność w procesie dydaktycznym na podstawie zmian, usprawniających ten proces. Ocenie nie zostały poddane jednak wszystkie materiały dostępne na

[7] „Na zajęciach wykorzystuję różne książki i różne teksty. Zauważyłem jednak, że moim studentom Ukraina kojarzy się z jakimś historycznym państwem, w którym mieszkają sami wieśniacy i pisarze. I, rzeczywiście, teksty zamieszczone w wykorzystywanych podręcznikach albo wysławiają przeszłość, albo są fragmentami utworów literackich (również mówiących o przeszłości). […] A gdzie się podziała teraźniejszość? Gdzie są współczesne ikony popkultury, sportowcy, naukowcy? Gdzie kultura współczesna i informacje o tym, czym żyją dzisiejsi Ukraińcy?" [tłum. D. N.] za: I. BREWKA, *Як повинен виглядати підручник для навчання української мови*, „Teka Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych PAN" 3(2008), nr 5-6, s. 94.

[8] „Według mnie, podręcznik kierowany do studentów powinien być napisany językiem młodzieżowym. To nie tylko pokaże Ukrainę w innym świetle, ale również przyspieszy proces nauczania, bo studenci będą dobrze rozumieć, czego się właściwie uczą" [tłum. D. N.] za: I. BREWKA, *Як повинен виглядати*.

rynku[9], a skoncentrowano się jedynie na materiałach wybranych, z którymi autorka artykułu zetknęła się jako studentka, a później nauczyciel języka ukraińskiego.

Podręcznik *Украинский язык для начинающих*[10], wydany we Lwowie, adresowany jest do osób zainteresowanych nauką języka ukraińskiego jako języka docelowego poprzez poznanie jego struktury fonetycznej, systemu gramatycznego oraz słownictwa. Jednak warunkiem efektywnego procesu nauczania i uczenia się, opartego na tym materiale, jest znajomość języka rosyjskiego na poziomie szkoły średniej. Językiem dydaktyki omawianego podręcznika jest zatem język rosyjski; nagłówki, tytuły działów, spis treści, wprowadzenie, komentarze, przypisy, polecenia, nawet transkrypcja fonetyczna podane są w języku rosyjskim, co niewątpliwie ułatwia systematyzację treści programowych osobom rosyjskojęzycznym, jakimi byli (i często wciąż są) niektórzy Ukraińcy. Przede wszystkim do nich bowiem kierowany był ten podręcznik. Metoda kontrastywnego ujęcia dwóch języków, według autorek podręcznika, okazywała się skuteczna na gruncie ukraińskim wśród lokutorów rosyjskojęzycznych. Jednak u Polaków, pomimo znajomości języka rosyjskiego, dochodziło do interferencji, pojawiały się bowiem trudności w opanowaniu innego języka obcego (języka ukraińskiego): po pierwsze ze względu na niedostatecznie utrwalone sprawności pierwszego języka obcego (język rosyjski) i po drugie ze względu na bliskie pokrewieństwo dwóch języków obcych. Przykład: ćwiczenia utrwalające pisownię znaku miękkiego odbywają się na zasadzie prezentacji kontrastywnej poszczególnych słów pochodzących odpowiednio z języka ukraińskiego i z języka rosyjskiego:

(ukr.) *україн**ськ**ий* – (ros.) *украин**ск**ий*,
*коза**цьк**ий – каза**цк**ий*,
*ход**ить** – ход**ит***[11];

Niedostatecznie utrwalone zasady pisowni znaku miękkiego w języku rosyjskim oraz leksykalno-graficzne podobieństwo podanych przykładów stały na przeszkodzie w opanowaniu nowych, innych zasad funkcjonowania znaku miękk-

[9] O dostępnych w tym czasie na polskim rynku wydawniczym materiałach dydaktycznych z zakresu nauki języka ukraińskiego można przeczytać w: D. NOWACKA, *Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce. Prasa i wydawnictwa fachowe*, „Teka Komisji Polsko-Ukraińskich związków Kulturowych PAN" 5(2012), nr 7, s. 108-118.

[10] З.М. ТЕРЛАК, А. СЕРБЕНСКАЯ, *Украинский язык для начинающих*, Львов 1991.

[11] Tamże, s. 19.

kiego w języku ukraińskim przez studentów polskich[12]. Omawiany podręcznik nie stanowił jednak podstawowej bazy materiałowej w procesie nauczania i uczenia się języka ukraińskiego, a zawarte w nim treści były wykorzystywane przez nauczyciela wybiórczo, stosownie do tematyki i charakteru zajęć. Najczęściej wykorzystywane na zajęciach PNJU (praktyczna nauka języka ukraińskiego) były treści w języku docelowym w postaci tekstów i dialogów sytuacyjnych. Dla studentów ukrainistyki była to okazja do zetknięcia się z autentycznym i wiarygodnym tekstem pisanym w języku ukraińskim, w którym poruszano oprócz treści programowych (m.in. moja rodzina, s. 38, w aptece, s. 61) również treści realioznawcze i kulturowe (wesele ukraińskie, s. 45, ubiór regionalny, s. 65, pisanka ukraińska, s. 77).

Kolejnym podręcznikiem do nauki języka ukraińskiego, który ukazał się na polskim rynku wydawniczym, był *Podręcznik języka ukraińskiego. Самовчитель української мови для всіх* Jana Śpiwaka[13]. Kryterium adresatywności oraz kryterium celu i poziomu nauczania zostało określone przez autora w Przedmowie, w której czytamy:

> Podręcznik języka ukraińskiego przeznaczony jest dla uczniów szkół podstawowych i średnich, dla studentów, a także dla wszystkich, którzy pragną uczyć się tego języka od podstaw lub pogłębiać jego znajomość. Może być wykorzystywany do pracy samodzielnej lub pod kierunkiem nauczyciela.
>
> Podręcznik zawiera jedynie elementarne wiadomości dotyczące pisowni, fonetyki, akcentuacji, gramatyki oraz leksyki ukraińskiej. […]
>
> W pracy wykorzystano niektóre teksty i dialogi zawarte w podręczniku J. Żłutenki, N. Toćkiej i T. Mołodida, przeznaczonym dla Ukraińców w Kanadzie, dostosowując je do potrzeb odbiorcy w Polsce. Teksty o charakterze wybitnie literackim natomiast, przekazują elementarne wiadomości z historii Ukrainy i ukazują procesy literackie na przestrzeni wieków. […][14].

Zadowolenie związane z pojawieniem się nowych materiałów dość szybko zostało zweryfikowane przez wymagającą uniwersytecką rzeczywistość dydaktyczną. Pomimo swoich walorów, omawiany materiał dydaktyczny nie do końca mógł sprawdzić się jako podręcznik wiodący w szkolnictwie wyższym. Przygotowane na potrzeby polskiego odbiorcy teksty i dialogi sytuacyjne nierzadko są infantylne w swej treści, dostosowane raczej do potrzeb uczniów

[12] Badania własne autorki potwierdzają to stwierdzenie.

[13] J. ŚPIWAK, *Podręcznik języka ukraińskiego. Самовчитель української мови для всіх*, Warszawa 1996.

[14] Tamże, s. 7.

szkoły podstawowej, a nie średniej czy wyższej. Teksty kulturo- i krajoznawcze są nieatrakcyjne treściowo, co niestety działa demotywująco na studenta. Już nawet sama forma podręcznika pozostawia wiele do życzenia: znajdujemy tu bowiem mało czytelny spis treści („Урок 1, Урок 2...”), autor nie zdecydował się na zasygnalizowanie określonych treści, które pojawiają się w każdej z wydzielonych lekcji, co zdecydowanie utrudniało ich wybór, zmuszając nauczycieli do ciągłego kartkowania podręcznika. Zauważalny jest brak kontrastywnego podejścia do nauki treści gramatycznych, językiem dydaktyki jest zaś język ukraiński, obecny zarówno w opisach zjawisk językowych, jak i komentarzach oraz poleceniach do ćwiczeń.

Jako zaletę można zaś z całą pewnością wymienić zawarte w nim treści gramatyczne, przejrzysty i czytelny sposób ich przekazu oraz bogactwo ćwiczeń gramatycznych (w miejsce kropek wstaw odpowiednią literę, dopisz zakończenie, postaw czasownik w odpowiedniej formie). Ćwiczenia tego typu oraz niektóre teksty krajoznawcze (np. *Przyroda Ukrainy*, s. 440) weszły na stałe do treści programowych PNJU różnych poziomów nauczania języka ukraińskiego na poziomie uniwersyteckim.

W ciągu kilku ostatnich lat na polskim rynku wydawniczym pojawiły się nowe podręczniki do nauki języka ukraińskiego[15] i od razu znalazły zastosowanie w procesach dydaktycznych na zajęciach PNJU w szkolnictwie wyższym. Dotychczasowe materiały glottodydaktyczne w postaci podręczników języka ukraińskiego, w mniejszym lub większym stopniu spełniające rolę materiałów wiodących, musiały ustąpić miejsca nowym wydaniom. Na wybór tych podręczników przez nauczycieli języka miały zapewne znaczący wpływ następujące kryteria:

1. techniczno-typograficzne (informacyjny spis treści, przejrzysty układ jednostek lekcyjnych, klarowna struktura tychże jednostek, duża czcionka, różne sposoby wyróżniania druku),

2. kompletność sprawności i umiejętności językowych (treści umożliwiające opanowanie wymowy, pisowni, słownictwa i gramatyki przy jednoczesnym rozwijaniu podstawowych sprawności językowych – mówienia, rozumienia ze słuchu, czytania i pisania). Tekst czytany przez lektora lub studenta, tłumaczony na język polski, wypisane nowe słowa, słowa związane z tematyką zajęć, polecenia: dopisać pytania do podanych zdań, napisać wypracowanie na dany temat bądź przygotować wypowiedź ustną. Niektóre treści w formie

[15] О. Белей, *Розмовляєте українською? Підручник української мови*, Wrocław 2006; B. Zinkiewicz-Tomanek, O. Baraniwska, *Język ukraiński dla początkujących*, Kraków 2012.

tekstu czy dialogu możemy dodatkowo odsłuchać z płyty CD, dołączonej do podręcznika B. Zinkiewicz-Tomanek i O. Baraniwskiej,

3. adekwatności tematyki dostosowanej do wieku i potencjalnych zainteresowań ucznia (np. współcześni sportowcy ukraińscy: Belej, s. 150),

4. adekwatności tematyki krajo- i kulturoznawczej z wychowaniem interkulturowym jako celem nauczania (teksty o walorach krajoznawczych Karpat Ukraińskich, Belej, s. 156, świętowaniu urodzin, imienin wraz z komentarzem w języku polskim o różnicach kulturowych, Belej, s. 83, Zinkiewicz-Tomanek, Baraniwska, s. 215, fragmenty współczesnej prozy pisarzy ukraińskich oraz poezja ukraińska),

5. systematyzacji materiału nauczania (układ treści programowych zakłada gradację materiału językowego – od zagadnień prostszych do bardziej złożonych w przypadku gramatyki i tematyki – wzbogacanego o dalsze formy i aspekty wcześniej wprowadzonych elementów strukturalnych języka). Tematyka *Ja i moja rodzina* zakłada, oprócz opanowania podstawowego słownictwa, konstrukcje pytające, np. o wiek różnych osób, co z kolei determinuje wprowadzenie odmiany zaimka osobowego, a następnie dzierżawczego,

6. języka dydaktyki (językiem dydaktyki najnowszego opracowania jest język polski, polski student wprowadzany jest w nową tematykę ze szczególnym uwzględnieniem różnic na płaszczyźnie fonetyki, gramatyki i leksyki między językiem ojczystym a językiem docelowym. Ma to przede wszystkim na celu uniknięcie błędów językowych i utrwalania ich w języku obcym.

Warto zauważyć, że pośród wymienionych kryteriów są takie, na które zwracamy uwagę w pierwszej kolejności, inne walory docenić zaś możemy z upływem czasu, po wykorzystaniu tychże materiałów dydaktycznych.

Wszystkie wyżej wymienione zalety podręczników autorstwa Ołeha Bełeja oraz Bożeny Zinkiewicz-Tomanek i Oksany Baraniwskiej wpłynęły na pozytywną ich ocenę nie tylko przez nauczycieli języka w szkolnictwie wyższym, lecz również zyskały aprobatę samych studentów, nie tylko ze względu na bardziej atrakcyjną formę, ale przede wszystkim na treści dostosowane do poziomu, wieku i zainteresowań współczesnej młodzieży. Autorzy omawianych podręczników doskonale uchwycili potrzeby środowiska ukrainistycznego, wykorzystując swoje doświadczenie w pracy z młodzieżą akademicką.

Istniejące MG, stanowiące bazę dla procesu nauczania i uczenia się języka ukraińskiego jako obcego w szkolnictwie wyższym, to wciąż kropla w morzu potrzeb. Pomimo pojawiających się coraz częściej na przestrzeni ostatnich lat nowych opracowań w postaci podręczników, kursów podstawowych, podręczników gramatyki z ćwiczeniami, słowników tematycznych, rozmówek, należy

jednocześnie stwierdzić, że wciąż częstą formą MG są jednak materiały przygotowywane przez wymagających nauczycieli języka, uwzględniające zarówno potrzeby ucznia, jak i wymagania samego nauczyciela.

BIBLIOGRAFIA

БЕЛЕЙ O.: Розмовляєте українською? Підручник української мови, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2006.

BREWKA I.: Як повинен виглядати підручник для навчання української мови, „Teka Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych PAN". 3(2008), nr 5-6, 91-95.

KOMOROWSKA H.: Metodyka nauczania języków obcych, Warszawa: WSiP 1999.

KUPISIEWICZ CZ.: Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa: Polska Oficyna Wydawnicza „BGW" 1996.

NOWACKA D.: Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce. Prasa i wydawnictwa fachowe, „Teka Komisji Polsko-Ukraińskich związków Kulturowych PAN" 5(2012), nr 7, s. 108-118.

Pfeiffer W.: Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki, Poznań: WAGROS 2001.

STYSZYŃSKI J.C.: *Rodzime materiały glottodydaktyczne jako czynnik efektywizacji procesu nauki języka obcego w polskiej szkole – możliwości oceny ich lokalnej przydatności*, „Przegląd Glottodydaktyczny" 19(2004), s. 21-40.

ŚPIWAK J.: Podręcznik języka ukraińskiego. Самовчитель української мови для всіх, Warszawa: Wiedza Powszechna 1996.

ТЕРЛАК З. СЕРБЕНСКАЯ А.: Украинский язык для начинающих, Львов: Свит 1991.

ZINKIEWICZ-TOMANEK B. BARANIWSKA O.: Język ukraiński dla początkujących, Kraków: Petrus 2012.

ZINKIEWICZ-TOMANEK B., BARANIWSKA O.: Język ukraiński dla średniozaawansowanych, Kraków: Petrus 2013.

EWALUACJA MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH W PROCESIE NAUCZANIA I UCZENIA SIĘ JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO JAKO OBCEGO W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM

Streszczenie

Artykuł stanowi próbę oceny wybranych materiałów glottodydaktycznych (podręczników) do nauki języka ukraińskiego, wykorzystywanych w procesie dydaktycznym na poziomie szkolnictwa wyższego od lat 90. XX wieku. W pierwszej części artykułu zaprezentowano rodzaje materiałów glottodydaktycznych oraz omówiono ich miejsce i funkcje w procesie nauczania i uczenia się języka obcego. W drugiej części artykułu poddano ocenie wybrane podręczniki do nauki języka ukraińskiego, uwzględniając kryteria zewnętrzne, dotyczące np. programów nauczania oraz wewnętrzne, odnoszące się m.in. do potrzeb ucznia czy nauczyciela.

ОЦЕНКА УЧЕБНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Р е з ю м е

Данная статья является попыткой оценить отдельные глоттодидактические материалы (учебники) для обучения украинскому языку, используемые в учебном процессе на уровне высшего образования с девяностых годов XX века. В первой части этой статьи были представлены типы глоттодидактических материалов, кроме того, было обсуждено их место и функции в процессе преподавания и изучения иностранного языка. Во второй части данной статьи была предпринята попытка оценить выбранные учебники для изучения украинского языка, принимая во внимание как внешние критерии, касающиеся, например, учебных планов, так и внутренние критерии, связанные, например, с потребностями студента и преподавателя.

EVALUATION OF TEACHING MATERIALS IN THE PROCESS OF TEACHING AND LEARNING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION

S u m m a r y

This article is an attempt to assess selected glottodidactic materials (textbooks) for learning the Ukrainian language, used in the teaching process at the level of higher education since the 1990s. In the first part of the article the types of glottodidactic materials are presented and their place and function in the process~~es~~ of teaching and learning a foreign language is discussed. In the second part selected textbooks for learning the Ukrainian language are assessed, taking into account external criteria concerning, for instance, Curricula, and internal, related to the needs of a student or teacher.

Słowa kluczowe: język ukraiński, materiały glottodydaktyczne, podręcznik, proces dydaktyczny.

Ключевые слова: украинский язык, глоттодидактические материалы, учебник, дидактический процесс.

Key words: Ukrainian language, teaching materials, coursebook, teaching process.